

نفت و نقاشان نوگرا

محمد صمدی راد

www.ketab.ir

نفت و نقاشان نوگرا

محمد صمدی راد

سرشناسه: صمدی راد، محمد، ۱۳۵۳-

عنوان و نام پدیدآور: نفت و نقاشان نوگرا / محمد صمدی راد

مشخصات نشر: تهران: ترنجستان، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۲۵۴ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۶۵۵-۰۰-۳

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: نفت در هنر

Petroleum in art

نفت -- ایران -- خوزستان -- صنعت و تجارت

Petroleum industry and trade -- Iran -- Khuzestan

نقاشی نوین -- ایران -- خوزستان -- قرن ۱۴

Painting, Modern-- Iran-- Khuzestan (Province) -- 20th century

رده بندی کنگره: N۸۲۳۶

رده بندی دیویی: ۷۰۰/۶۶۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۸۶۵۳۷۱۲

نفت و نقاشان نوگرا

محمد صمدی راد

طرح روی جلد: سیاوش برادران

صفحه آرا: محمد ابراهیم

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۶۵۵-۰۰-۳

چاپ اول: ۱۴۰۰ / شمارگان: ۳۰۰ نسخه

همه‌ی حقوق محفوظ است.

ترنجستان

فهرست

پیشگفتار ۱۳

مقدمه ۱۶

فصل اول

شهرهای نفتی

تاریخ نفت ۳۴

شرکت نفت در ایران ۳۶

الف: شرکت نفت ایران و انگلیس ۳۶

ب: شرکت ملی نفت ایران ۳۷

ساختار اجتماعی شهرهای نفتی ۳۸

الف: کشورهای «مکزیک» و «ایرامونی» ۳۸

ب: ناموزونی در توسعه شهرهای نفتی ۴۱

ج: مهاجران شهرهای نفتی ۴۲

معماری شهرهای نفتی خوزستان ۴۵

معماری در ایران ۴۸

الف: سازماندهی فضایی ۴۹

ب: محله ۵۰

معماری شهر آبادان ۵۳

جیمز مالین و یلسون ۵۴

رسانه‌های ارتباط جمعی در آبادان ۶۲

الف: مطبوعات ۶۲

ب: رادیو نفت ملی ۶۶

ج: تلویزیون ۶۷

فصل دوم

هنرهای تجسمی در شهرهای نفتی

۷۲	هنرهای تجسمی در دوران معاصر ایران
۷۵	دوره اول: (۱۲۸۹ تا ۱۳۲۰ خورشیدی)
۷۶	دوره دوم: (۱۳۲۰ تا ۱۳۳۷ خورشیدی)
۷۷	دوره سوم: (۱۳۳۷ تا ۱۳۵۷ خورشیدی)
۷۸	دوره چهارم: (۱۳۵۷ تا ۱۳۵۹ خورشیدی)
۷۹	هنرهای تجسمی در شهرهای نفتی
۷۹	عکاسی
۸۸	ابراهیم گلستان
۹۵	ژرژ بونانی
۹۸	اینچ مورات
۱۰۱	کاوه گلستان
۱۰۲	انجمن عکاسی آبادان
۱۰۴	عکاسی در مطبوعات شرکت نفت
۱۰۸	دکترهادی شفائیه عکاس «نامه صنعت نفت ایران»
۱۱۸	چاپخانه شرکت نفت در آبادان
۱۱۸	واحد سمعی و بصری در روابط عمومی صنعت نفت ایران
۱۲۱	تاریخچه شفاهی عکاسی صنعت نفت ایران
۱۲۳	نقاشی
۱۲۴	هوشنگ پزشک‌نیا نقاش پیشگام
۱۳۷	آثار هوشنگ پزشک‌نیا
۱۴۲	نقاشی پزشک‌نیا در دانشگاه نفت
۱۵۰	ایران درودی نقاش

پیشگفتار

بیش از صد سال از پیدایش نفت در ایران می‌گذرد. در این صد سال هیچ پدیده‌ای به اندازه نفت بر همه ارکان زندگی مردم ایران، به ویژه ساکنان شهرهای نفتی خوزستان تاثیر نداشته است. در این پژوهش با تمرکز بر هنرهای تجسمی، به تاثیر پیدایش نفت بر آثار هنرمندان این عرصه، خاصه در شهرهای نفتی خوزستان خواهیم پرداخت. به سبب گذشت زمان و فاصله گرفتن از موضوع مورد مطالعه (۱۳۵۹-۱۳۱۹) بدیهی است که شیوه پرداختن به آن تاریخی-توصیفی باشد در نتیجه روش تحقیق کیفی و مبتنی بر مطالعه‌ی کتابخانه‌ای اسناد، خبرها و گزارش‌های منتشر شده در مطبوعات سال‌های مورد نظر می‌باشد.

در بررسی مطبوعات وابسته به شرکت نفت که بیشتر برای ساکنان شهرهای نفتی خوزستان منتشر می‌شده است با حجم زیادی از خبرهای هنری مواجه می‌شویم که بخش قابل توجه‌ای از آنها به هنرهای تجسمی مربوط می‌شود. به دلیل ساختار مدرن این شهرها و شکل‌گیری طبقه متوسط به عنوان مخاطبان اصلی آثار هنری، حضور هنرمندان نوگرای کشور در این مناطق صنعتی بسیار چشمگیر بوده است این هنرمندان باشگاه‌های تفریحی - ورزشی، سالن‌های نمایش، سینماها و رستوران‌های مدرن ساخته شده برای کارکنان

ایرانی و خارجی این شرکت شهرها را مکان مناسبی برای نمایش و فروش آثار هنری خود می‌دیده‌اند و این مصادف است با شکل‌گیری جریان نوگرایی در هنرهای تجسمی ایران، به ویژه نقاشی، و تاسیس دانشکده‌ی هنرهای زیبای تهران (۱۳۱۹) به عنوان مقر اصلی پرورش این هنرمندان نوگرا.

باید توجه داشت که شیوه‌ی زندگی اکثر ساکنان شهرهای ایران در این مقطع زمانی سنتی و مبتنی بر کشاورزی بوده است. در نتیجه به جز تهران و چند شهر بزرگ دیگر، این شهرهای نفتی نوپیاذ خوزستان بودند که مکان مناسبی برای بروز و ظهور شکل‌های جدید هنر بشمار می‌آمدند. به همین سبب مطالعه پیشینه‌ی هنرهای تجسمی این شهرها که به دلیل وقوع جنگ تحمیلی مغفول مانده است به عنوان بخشی از هویت فرهنگی - هنری معاصر ایران حائز اهمیت است.

اما نوشتن درباره شهرهای نفتی خوزستان به ویژه آبادان و مسجدسلیمان - پیش از جنگ تحمیلی - حسی دوگانه در وجود آدمی ایجاد می‌کند. از یک سو شور و شغف، و از سوی دیگر غم و اندوه. دانستن اینکه پیش از جنگ در این شهرها چه گذشته، شگفت‌انگیز است و پی بردن به اینکه جنگ و بی‌مهری چه بر سرشان آورده، حزن آور.

مهم‌ترین دشواری این پژوهش، فقدان منابع از جمله اسناد و آرشیو مطبوعات سال‌های گذشته در این شهرها بود. در مراجعه به کتابخانه‌های مهم اهواز، آبادان و مسجدسلیمان به عنوان مهم‌ترین شهرهای نفتی خوزستان با دو پاسخ دردناک مواجه می‌شویم: اول اینکه بسیاری از اسناد مطبوعاتی و منابع مهم اطلاعاتی به دلیل جنگ از استان خارج شده و به تهران یا محمودآباد در شمال منتقل گردیده است و دومین پاسخ اینکه بخش بزرگی از این اسناد به طرز مبهمی نیست و نابود گردیده و یا سهل انگارانه دور ریخته شده است. با این وجود تلاش کرده‌ام تا در حد توان برای پرسش‌های مطرح شده در این پژوهش پاسخ قانع‌کننده‌ای بیابم و از مدارک و اسناد موجود در کتابخانه مرکزی شرکت نفت در اهواز نهایت بهره را ببرم. این پژوهش نخست در قالب

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد تدوین شد و در مرحله تبدیل آن به کتاب مطالب و تصاویر تکمیلی دیگری نیز به آن افزون گردید با این حال باید اذعان کنم که تنها بخش اندکی از رخ دادهای هنری سالهای مورد بررسی را پیش روی ما می گذارد، که مشتمل بر نشانه خروار است.

در این مجال باید از همراهان و مشاوران عزیزی یاد کنم که بدون کمک آنها این پژوهش شکل نمی گرفت و به سامان نمی رسید. نخست باید از دکتر احد روان جو برای راهنمایی های کارساز و ارزشمندشان تشکر کنم، سپس خانم رضایی مسئول فرهیخته ی کتابخانه مرکزی شرکت نفت اهواز، که به ضرورت پژوهش واقف و به حق در آن جایگاه نشستند. خانم سحر خلخالیان نوه ی هوشنگ پزشکیان و آرش صادقی نیز با ارائه تصاویر مورد نیاز در این پژوهش بسیار یاری رساندند که سپاسگزارم.

استاد دکتر شکرالله منظور که بعد و مسافت و سردی هوای سوئد از گرمای کلام و دانش بی دریغ ایشان نکاست و عجیب بود که در تمام مراحل نوشتن این پژوهش دست پر مهر ایشان را بر شانهام احساس می کردم. همین طور دوست خوبم بهمن بیگزاده که در برگرداندن مطالب از زبان انگلیسی یاری رساند و فرزاد نصیری نازنین که برای ویرایش کتاب صمیمانه وقت گذاشت و در آخر از دختر گلم ری را که گاهی برایم می خواند و من می نوشتم.